

Oponentský posudok na rigoróznou prácu

Práca: Zavádzanie etickej výchovy na druhý stupeň českej základnej školy

Autor: Mgr. František Rozum

Odbor: Učiteľstvo občianskej výchovy pre 2. stupeň základných škôl

Školiace pracovisko: Katedra spoločenských vied, Pedagogická fakulta Juhočeskej univerzity v Českých Budějoviach

Oponent: prof. PhDr. Erich Mistrík, CSc., Katedra etickej a občianskej výchovy, Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Aktuálnosť práce

Autor rigorózne práce veľmi jednoducho, ale presne, pomenoval, prečo je dôležité sa venovať zavádzaniu etickej výchovy do českého školstva – na str. 8 svojej práce píše o „absencii systematického rozvoja mravnej stránky osobnosti žiakov“. (O probléme terminológie mravná výchova – etická výchova sa zmieňujem ďalej.) Ak také niečo konštatovalo dokonca české ministerstvo školstva, ak o tom hovoria českí učitelia i teoretici pedagogiky, je nevyhnutné niečo robiť.

Prácu Mgr. Rozuma považujem za dôležitý pokus zmeniť situáciu.

Spôsob spracovania

Keď som napísal, že je to dôležitý pokus, nebola to len floskula. Prácu považujem za vážny pokus (aj ukážku) v tomto smere, pretože kombinuje teoretické analýzy terminológie aj platných výchovno-vzdelávacích dokumentov, s tvorbou metodických materiálov aj s empirickým zisťovaním reálneho stavu etickej výchovy.

F. Rozum sa tak nezaoberal svojím problémom len teoreticky, čo by pre potreby rigorózne práce stačilo. Pochopil, že problém etickej výchovy nie je ani zďaleka len teoretickým problémom, ale reálnym problémom skutočných škôl a skutočného osobnostného vývinu detí. Preto vysoko oceňujem fakt, že sa etickou výchovou a jej zavádzaním zaoberá v troch rovinách – v teoretickej, metodickej a empirickej.

V teoretickej časti adekvátne analyzuje dokumenty českého vzdelávacieho systému, adekvátne interpretuje tri príbuzné modely etickej výchovy – koncepciu R. R. Olivara, L. Lencza a humanistickú výchovu v Holandsku. Vzniká tak dostatočne plastický obraz o tom, čo vlastne etická výchova je.

Nevyhýba sa ani takému zložitému problému, ako je hodnotenie v etickej výchove a spracúva ho korektne s vedomím špecifik predmetu.

V metodickej časti F. Rozum prezentuje vlastné návrhy na realizáciu hodín etickej výchovy. Na rozdiel od mnohých iných rigorózných prác nielen navrhuje, ako tieto hodiny realizovať, ale využíva materiál zo skutočných školských hodín. Ukazuje tak nielen, ako je možné prakticky vybudovať etickú výchovu, ale aj ako reálne funguje.

Empirická časť už potom len logicky dopĺňa zámery rigorozanta. Keď totiž ukazuje, ako reálne prebehli vyučovacie hodiny, je prirodzené, že získal spätnú väzbu od žiakov z týchto tried. Hoci nešlo o obsiahly výskum, predsa výsledky ponúkajú obraz o realite etickej výchovy. Výskumné otázky sú postavené korektne, analýza empirických údajov spĺňa kritériá kladené na jednoduchú empirickú sondu.

Metodická a empirická časť tak spolu tvoria niečo ako experiment so zisťovaním jeho výsledkov. Pre zámery F. Rozuma – zavádzanie etickej výchovy do škôl – to bol najlepší možný prístup k spracovaniu rigoróznej práce.

Výsledky práce

Autor splnil ciele, ktoré si v práci stanovil. Ukázal, čo je to etická výchova, ukázal viacero jej možných podôb, opísal jej realizáciu, aj zistil, s akými výsledkami sa realizovala.

Z výsledkov práce najpozitívnejšie hodnotím tri:

- a) Pri vyučovaní s pomocou vlastných autorových metodických materiálov sa potvrdilo, že sú skoncipované dobre a môžu rozvinúť efektívne učenie i sebaučenie žiakov.
- b) Významným výsledkom je jasný rozdiel v hodnotení etickej výchovy u chlapcov a dievčat. Hoci nešlo o veľkú výskumnú vzorku, takže výsledky by bolo možné spochybníť, predsa len naznačujú niečo dôležité. Etická výchova je pravdepodobne predmet, ktorý skutočne zasahuje osobnosť žiaka – preto ju vnímajú dievčatá a chlapci odlišne. Z toho dôvodu asi treba rozmýšľať o mierne odlišnom prístupe k dvom pohlaviam na hodinách etickej výchovy. Stálo by za ďalší výskum, ktoré témy u ktorého pohlavia rezonovali a prečo. V každom prípade tu F. Rozum naznačuje veľmi dôležitú súvislosť etickej výchovy.
- c) Za tretí významný výsledok považujem niečo, čo F. Rozum naznačuje len veľmi opatrne – keď konštatuje, že šiestaci mali isté problémy s etickou výchovou.

Naznačuje aj dôvod – žiaci sú v kolektíve ešte len prvý rok, môžu mať problém so vzájomným poznaním. Z toho vyplýva niečo, čo učitelia etickej výchovy síce tušia, ale tu sa to výrazne ukazuje (napriek opatrným formuláciám autora rigorózne práce): Pri akomkoľvek pôsobení na hodinách etickej výchovy treba veľmi starostlivo uvažovať o sociálno-psychologickej konštrukcii konkrétnej triedy, ako aj o „mimo-triednych“ a mimoškolských súvislostiach života žiakov.

Pripomienky

Práca je spracovaná precízne s hlbokou znalosťou problematiky, skoro jej niet čo vyčítať. Predsa len sa F. Rozum stretol s dvoma problémami, s ktorými sa stretáva každý, kto uvažuje o etickej výchove a myslím, že sa s nimi mohol vysporiadať ešte precíznejšie.

Prvý problém: Názvoslovie etická výchova – mravná výchova. Autor niečo naznačuje, ale nedotiahol svoje náznaky do konca. Je to veľmi zložitý problém, jedna rigorózna práca ho nemôže vyriešiť, ale v takom prípade stačí jasne sa prihlásiť k jednej koncepcii, a tej sa pridržiavať. Autor však nie celkom jasne pomenoval vzťah mravnej a etickej výchovy.

Za hlavné dôvody pre zavedenie etickej výchovy považuje nárast výchovných problémov, rozvoj mravov detí, absenciu rozvoja mravnej stránky a pod. Akoby nedostatky v mravnom vývine detí boli hlavným východiskom pre potrebu etickej výchovy. Autor práce však na viacerých miestach sám konštatuje (a jeho metodické materiály to ukazujú veľmi jasne), že „mravný“ vývin a „mravná“ výchova sú len jednou časťou etickej výchovy, resp. že mravná výchova a etická výchova množiny, ktoré sa pretínajú, takže každá z nich obsahuje niečo, čo druhá neobsahuje, ale majú veľa spoločného.

Je to skutočne zložitý problém, ale mám pocit, že autor mohol jasnejšie interpretovať rozdiely a vzťahy medzi nimi, hoci na str. 11-12 základné stanoviská spomenul. – Ani formulácia, že etická výchova je „pozitívnym ovplyvňovaním hodnotovej orientácie žiakov“ nemusí stačiť, hoci v sebe zahŕňa rôzne stanoviská. Tak isto totiž môže fungovať aj výchova k občianstvu, aj dejepis a pod.

Druhý problém: Etická výchova ako samostatný predmet – etická výchova ako výchovný princíp prerastajúci celú školskú prax. Opäť ide o zložitý problém, obidve riešenia majú svoje pozitíva i negatíva, svojich zástancov i odporcov. F. Rozum niečo k tejto téme naznačuje hlavne tam, kde odkazuje za Josefa Valentu, odporcu

zavádzania etickej výchovy. – Rigorózná práca jasne ukazuje, že F. Rozum je zástancom zavedenia samostatného predmetu etická výchova. Ale ak v českom školstve táto diskusia rezonuje, bolo potrebné jasnejšie pomenovať výhody a nevýhody týchto dvoch modelov, aby autor práce dal svojmu modelu pevnejšie základy

Diskutabilná je aj časť o holandskej humanistickej etickej výchove. Rigorozant ju označuje za možný inšpiračný zdroj, ale pri porovnaní s Olivarovou a Lenczovou etickou výchovou vychádzajú takmer rovnako. Aký bol teda cieľ výberu práve holandského modelu? Podporiť španielsky a slovenský model? Nebolo možné vybrať aj iné modely?

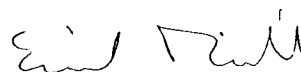
Záver

Rigorózná práca predstavuje originálny a solídny pokus vyhodnotiť pozitíva a negatíva zavedenia etickej výchovy. Ukazuje reálne možnosti, vyhodnocuje pôsobenie predmetu. Robí to s dôkladnou znalosťou relevantnej literatúry. Autor je hlboko ponorený do svojho predmetu, ale uchováva si dostatočný odstup na to, aby nepovažoval svoj predmet za najdôležitejší predmet v školstve.

Práca je formálne úplne čistá, autor korektne cituje zdroje a presne využíva platnú bibliografickú normu.

Prácu Mgr. Františka Rozuma odporúčam pripustiť k obhajobe a po úspešnej obhajobe navrhujem udeliť mu titul PaedDr. v odbore Učiteľstvo občianskej výchovy pre 2. stupeň základných škôl.

14. 9. 2012

Prof. PhDr. Erich Mistrík, CSc.